

**Verlag lezing door dhr. Stephan Delaruelle:
Uit Turnhoutse bodem. Recent archeologisch onderzoek in de regio
Turnhout**

Op woensdag 28 april om 20 uur gaf Stephan Delaruelle, als intergemeentelijk archeoloog verbonden aan de Archeologische Dienst voor de Antwerpse Kempen (ADAK), in het Stadhuis/Erfgoedhuis op de Markt een boeiende lezing over de archeologische opgravingen die de laatste jaren plaatsvonden in Turnhout, Oud-Turnhout, Beerse, Vosselaar, Kasterlee en Baarle-Hertog.

Eerst lichtte de spreker de algemene werking van ADAK toe. Naast opgravingen doen, adviseert en inventariseert de dienst archeologische opgravingen en presenteert het de resultaten ervan aan het grote publiek. Dit gebeurt vaak in samenwerking met andere diensten en bedrijven. Vanaf 2003 deed ADAK al vele onderzoeken op de vele vindplaatsen die het werkterrein rijk is. Dit wordt immers doorsneden door een hoge zandrug die de scheiding vormt tussen het Maas- en Scheldebekken, de zogenaamde microcuesta. Langs deze lijn bevinden zich talrijke sites. Steeds worden er eerst proefsleuven getrokken of proefboringen gedaan, daarna volgen meer gedetailleerde opgravingen.

Hierna volgde een chronologisch overzicht van de belangrijkste vindplaatsen. Er werden menselijke sporen gevonden vanaf de steentijd vele duizenden jaren geleden tot in de middeleeuwen. Uit de steentijd dateren bijvoorbeeld vuistbijlen gevonden in het gehucht Oosthoven. Uit de bronstijd (1500-1100 v.C.) werden in Turnhout al rond 1900 vondsten gedaan aan de Flipkensvijver op het Stokt en in 2009 een grafcirkel aan de Tarstraat. Aan het Meuletiende werd dan weer een nederzetting opgegraven uit de bronstijd-ijzertijd (ca. 300 v.C.). Het Hellegat aan de Tijn- en Nelestraat leverde sporen op uit de Romeinse tijd. Verschillende boerderijen met bijgebouwen uit de periode 100-225 n.C. werden er gevonden, wat tot de conclusie leidde dat er wellicht drie tot vier gezinnen samenwoonden.

Na het vertrek van de Romeinen was onze streek aanzienlijk minder bewoond, pas in tijdens de Merovingische tijd in de 6de eeuw doken er in het spoor van de Franken weer meer bewoners op. Een boomstamwaterput uit deze periode werd gevonden tijdens de opgravingen op de plaats van de nieuwe ondergrondse parking van de Warande. Uit de Karolingische tijd (750-900) werd in Beerse aan de Mezenstraat een boerderij met schuur opgegraven, in Turnhout op de plaats van het nieuwe gerechtsgebouw werden eveneens vondsten gedaan. Bij de Sint-Bavokerk in Oud-Turnhout werden sporen gevonden uit de 10de-12de eeuw.

Vervolgens ging de spreker over naar Turnhout, waar dankzij de grote bouwprojecten van de laatste jaren heel wat opgravingen konden gebeuren. Vier projecten situeren zich rond het kasteel van Turnhout, namelijk het project Zegeplein en Jacobsmarkt aan de zuidelijke zijde van de Warandestraat, het project Kasteelplein aan de overkant van de Warandestraat en het project Warandeparking aan de

westelijke zijde van het kasteel langs de Kasteeldreef, achter het cultuurcentrum De Warande. Een vijfde project, het Turnova-project bevindt zich op de terreinen van de voormalige drukkerij Brepols langsheen de Baron Du Four-straat aan de oostelijke zijde van de Markt.

Langs het Zegeplein vond men onder andere een semi-versteend gebouw met stenen haard en tevens verschillende bewoningslagen boven elkaar. Hieruit konden de archeologen besluiten dat de Turnhoutse stadsontwikkeling pas vanaf de 14de eeuw echt op gang is gekomen. De oudste bebouwing was vooral losbouw, die pas in de 16de eeuw helemaal was opgevuld. Aan de Jacobsmarkt werden sporen gevonden uit de ijzertijd en uit de late middeleeuwen (waterput, kelders en haarden). Op deze site heeft ook de 19de-eeuwse fabriek van Glenisson duidelijk een stempel gedrukt. De opgravingen op de Brepolsite leverden eerder weinig op, vooral de kelders van de oude huisjes van het voormalige Papestraatje waren interessant.

Op de Grote Markt bracht men eerst de oude, al bekende bebouwing in kaart en werden aan de zuidkant proefputten gegraven. Duidelijk werd dat de markt doorheen de tijd is opgehoogd met 1m20 tot 1m50. Het middeleeuwse straatniveau lag naar schatting 1 meter lager. Oorspronkelijk was er enkel een laag geel zand, waarop later door pluggen een laag zwart zand is bijgekomen. De kerk is, net zoals het kasteel, gebouwd op een zandbergje. Onder het fietspad aan de noordkant werden restanten aangetroffen van een muur uit de 13de eeuw. Tevens waren er sporen van middeleeuwse houtbouw, een oude kerkhofmuur en oude graven en van de bebouwing van de rond 1960 afgebroken Van Halstraat. De markt bevatte op twee plaatsen een pensenpoel (oorspronkelijk een kuil waarin slachtafval werd gedeponneerd): aan de hoek met de Patersstraat en aan de huidige kruising met de Gasthuisstraat. Resten van het oude stadhuis zijn er eveneens, met onder andere sporen van de oude middeleeuwse kelder.

Er was al bewoning in de huidige stadskern in de tijd van de Merovingers, maar het ontstaan van het huidige Turnhout is wellicht rond 1200 te dateren. Toen stichtte de hertog van Brabant een stad, wellicht door een al bestaande kleine nederzetting te verrijken met een kerk en een kasteel. Vanaf de 15de eeuw kwam het huidige stratenpatroon tot stand, tot dan was het uitzicht van de 'stad' eerder landelijk.

Sam Van Clemen